

Şia'da İlahi İmamet Doktrini ve İsmet Felsefesi

<"xml encoding="UTF-8?">

Şia'da İlahi İmamet Doktrini ve İsmet Felsefesi

On iki İmam Şiiliğini diğer İslam mezheplerinden ayıran en belirgin özellik, Usûl-i Din'in beş rüknünden birisi olan İmamet doktrini. Şia kelimciler Usûl-i Din adını verdikleri Tevhit, Nübüvvet ve Mead ilkelerine Adalet ve İmamet şartlarını da ekleyerek, beşli itikat prensipleriyle diğer İslam Mezheplerinden daha farklı bir inanç minvali geliştirmişlerdir. Her ne kadar son dönem Şii kelimciler bu iki ilkenin Mezhep Usulünden (Usûl-i Mezhep) olduğunu dillendirmiş olsalar da bunun vahdeti sağlamaya ve İslam mezhepleri arasında yakınlaşmaya dayalı taktik fetva olduğu bilinir. Zira Şia teoloji literatüründe bu iki ilkenin mezhep kaidelerinden olduğunu gösteren hiçbir nass yoktur. Aslında Şiilerin inandığı bu iki kelami ilke İslam mezhepleri arasında envanteri çıkarılmak üzere masaya yatırılacak olursa şüphesiz fıkhi, usûli ve kelami birçok ihtilaf mesele de kendiliğinden çözüme kavuşmuş olacaktır. Zira ihtilafların ana eksenini oluşturan bu iki ilkedir. İhtilaf noktası, Şii'nin eli açık Sünni'nin ise eli bağlı namaz kılması değildir. Bu tür fıkhi ayrılıklar Şiilerle Sünniler arasında olduğu kadar dört büyük Sünni mezhep arasında da görülebilecek doğal farklılıklardır. Adalet doktrini ise Mutezile düşüncesinin omurgasını oluşturan bir inanış ve aynı zamanda Ehl-i Sünnet'ten de taraftar bulabilen bir fenomen olması hasebiyle pek tartışma konusu edilmez. Lakin asıl fırtınaların koptuğu mesele İmamet meselesidir. İmameti Bakara Süresinin 124. ayetinde[1] buyrulduğu gibi Allah'ın bir ahdi bilen ve Allah tarafından Hz. Peygamber'e bildirilen, onun tarafından Allah'ın emriyle ümmete tebliğ edilerek tanıtılan dini bir rükün sayan ve bu yüzdende "İmamiye" adıyla anılan Caferi Mezhebindeki bu doktrin (imamet doktrini) ilahi bir inanıştır. Nübüvvetin arka bahçesi olarak görülen bu doktrine göre Peygamber vefat edince Peygamberlik, yani Allah'tan gelen vahiy kesilir, tebliğ vazifesi sona erer.

Fakat dinin hükümlerini ümmete tatbik ve icra etmek, ümmeti o hüküm ve emirlere göre, ekonomik, sosyal ve politik yönlerden idare etmek suretiyle dünyevi sahada Peygamberi temsil etmek, Allah'ın emrine, Peygamberin sünnetine uygun olarak o hükümleri yürütmek bakidir ve İmama aittir. Peygamber nasıl toplum tarafından veya toplumdan bazı kimselerin görüşü ile seçilemiyorsa aynı şekilde onun Şeriatını ilahi hüküm ve emirlerden zerre miktarınca ayrılmamak üzere tatbik edecek ve ümmeti idare vazifesini yüklenecek olan imam da, toplum tarafından yahut toplumda bazı kesimlerin görüş ve tasvibiyle seçilemez yani bu noktada şura

nazariyesi devre dışı bırakılır. Çünkü İmamette tıpkı nübüvvet gibi ilahi bir görevi sırtlamıştır. Şiilere göre İmamet, Nübüvvetin idari cephesi ve Peygamberin kanun koyucu olarak getirdiği Şeriatın koruyuculuğunu üstlenir. İmam, ilahi hükümleri korumaya, onlara göre ümmeti idareye memurdur. Bunun için de nefsine uyar, haksızlıkta bulunursa, sorulara cevap vermekte acze düşerse, zulmederse, hüküm verirken yanılırsa, varlığı pek değer arz etmez. İmamda bütün bu üstünlüklerin bulunması ise ancak onun masum olmasına bağlıdır. Bu bakımdan, Peygamberin yerine geçecek ve onun dininde hüküm sahibi olacak kişinin yani imamın da Allah tarafından tayini, Peygamber tarafından da ümmete bildirilmesi icap eder. İmamiye Şiasına göre imamet, Peygamberden hilafet yoluyla alınmış din ve dünya işlerinde umumi ve ilahi bir riyasettir. Bu inanışa göre on iki imam hiyerarşisinde bir imamın sonraki imamı belirlemesi veya tanıtması da Allah'ın müdahalesi ile olur. Önceki imamın bunda olumlu veya olumsuz herhangi bir rolü yoktur. Mesela Amr bin Eş'as İmam Sadık'ın şöyle dediğini rivayet eder:

“Herhalde bu işin (imamet) biz imamlardan birinin elinde olduğunu ve onu dilediği kimseye verebileceğini sanıyorsunuz! Hayır, Allah’a yemin ederim ki; bu iş, Resulullah’tan, iş sahibine ulaşana dek, her bir kişinin ardından diğer kişinin tek tek belirlenmiş olduğu bir sözleşme ve ahitleşmedir.”[2]

İsmail bin Ammar adında birisi İmam Kazım’dan; “imamın ölmeden önce, kendinden sonraki imamı vasiyet ve sözleşme yoluyla belirlemesi, mevcut imama Allah tarafından yüklenmiş bir farz mıdır?” şeklinde sormuş ve İmam Kazım’da ona “evet” diye cevap vermiş ve bu soruyu üç kere tekrar etmiş, her seferinde de aynı cevabı almıştır.[3]

Yahya bin Malik der ki: İmam Rıza’ya yüce Allah’ın “şüphesiz Allah size emanetleri ehline vermenizi emreder”[4] ayetinin ne demek istediğini sorduğumda bana şöyle cevap verdi: “imam, imameti ancak bir imama verir” dedi ve sonra dedi ki; “ey Yahya! Allah’a yemin olsun ki, bu, onun kendisinden değildir, sadece Allah’tan gelen bir emirdir.”[5]

İmamiye mezhebi imametın –Hasan ve Hüseyin istisna- Hz. Hüseyin’in çocuklarında devam ettiğini iddia ederek bir tür dikey veraset erkânı oluşturmuştur. İmametın kardeşe, kardeşinin oğluna, amcasına veya amcasının oğluna geçemeyeceğini ilke olarak kabul etmiştir. Onlar, bu konuda şu ayete dayanmışlardır: “Allah’ın kitabında rahim sahipleri (birinci dereceden akrabalar) birbirlerine diğer kimselerden daha yakındırlar.”[6] Bu ayet aynı zamanda İmam Hasan’ın çocuklarının imamet iddialarının reddi hususunda da referans olarak kullanılır. Şia’nın “el-Mutekaddimûn” adı verilen ilk kuşak âlimlerinden olan Şeyh Mufid bu hususta şöyle der:

İmamet, Hüseyin’den sonra sadece kendi neslinden olan çocuklarına kalmıştır. Kardeşi Hasan’ın çocuklarının da, diğer kardeşleri, amca çocukları ve akrabalarının bunda bir hakları yoktur. İmamet ancak Hüseyin’in çocuklarına yaraşır, onlardan başkası onda herhangi bir hak

iddia edemez, kıyamet gününe kadar da, onların dışında bir başka kimseye geçmeyecektir.[7]

Kuleyni, Saduk, Mufid ve Şeyh Tusi, İmam Sadık'tan imametin kıyamete kadar devam edeceğine dair hadis rivayet ederek Şia'da ki on iki İmam hiyerarşisinin mezkûr dikey verasetine işaret etmişlerdir. Bu rivayetlerin birinde şöyle denilir: "İmamet, Hasan ve Hüseyin'den sonra iki

kardeş arasında birinden ötekine geçmez. Sadece birinin çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına geçer. Bu sürekli olarak kıyamete kadar böyle devam eder.[8]

Yine bu inanışa göre Peygamberden sonra Kuran'ı yorumlayabilecek yegâne kişi imam'dır. Şii kelamcılardan Seyyid Murteza, eş-Şafii adlı eserinde bu konu hakkında şöyle der: "İmam'ın hiçbir Kuran hükmünden gafil olmaması ve tüm hükümleri bilmesi gerekir. Aksi halde, kendisi için bilinmesine imkân olmayan bir şeyi yerine getirmekle yükümlü bulunma durumuna düşer.

Bu ise, teklif-ül ma la yutak (bir kimseye gücünden fazla sorumluluk yükleme) demektir.

İmamın bütün hükümleri bilmesinin zorunlu olduğunun delili ise imamın dinin tamamı konusunda imam olduğu, büyük küçük açık gizli her hükmün uygulayıcısı olduğu hükmüdür.

Dolaysıyla İmamın, Kuran hükümlerinin tamamını bilmemesi caiz değildir"[9]

İmamiye fırkası, imamda mutlak masumiyet ilkesini onu tanımanın tek yolu olarak Allah'tan gelen nassın zorunluluğu ilkesine geçiş yaparak, şura ve seçim ilkesini devre dışı bırakmış, sonrada imameti Ehlibeyt İmamları ile sınırlamışlardır. Hz. Ali'den başlayarak sırasıyla Hasan

Hüseyin ve Hüseyin'in soyundan gelen ve "yüce Allah'ın kıyamete kadar insanlara liderlik yapmaları için atadığı" dokuz İmamı zikretmişlerdir. İmamiye, Ehlibeyt'in masum oluşunu; "Ey

Ehlibeyt gerçekten Allah, sizden kiri (günah ve kötülüğü) gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister"[10] ayetine dayanarak savunmaktadır. Bunu da, ayette geçen istemek (yani ilahi irade)

fiilini, normatif anlamda değil de, deskriptif anlamda yorumlamak suretiyle gerçekleştirmişlerdir.

Onların bu yorumlarına göre, Allah'ın onlardan kiri giderme iradesinden geri kalması mümkün değildir çünkü aynı Allah bir başka ayette de şöyle buyurmuştur; O bir şey dilediğinde ona

sadece ol demekte o şey de hemen oluvermektedir"[11]

İsmet felsefesi, esasen yöneticilere kayıtsız şartsız mutlak bağlılık ve bu bağlılıkta herhangi bir sınırlamaya gitmenin uygun ve mümkün olmadığı ilkesine dayanıyordu. Aksi takdirde, eğer

İmam günah veya kötülük emredecek olursa, ona karşı çıkabilecek ve kendisine bağlılık gösterilmesi reddedilebilecek aynı şekilde dine aykırı işler yaptığında veya dinden saptığı tespit edildiğinde, işlerinden alı konulabilecekti. Bu sebeple Emevi Hanedanlığı, devamlı surette

"mutlak itaat" anlayışını yaymaya çalışmış ve Müslümanların, iyilik ve kötülük ayrımı yapmadan,

mutlak anlamda kendilerine bağlılık göstermelerini isterken bu ilkeye istinat etmişlerdi. Şia

felsefecilerini ve kelamcılarını, "Ey iman edenler Allah'a, Resulüne ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin"[12] ayetindeki emir sahiplerine ibaresindeki, günahlarda ve haramlarda

bile olsa, mutlak anlamda itaat zorunluluğu arasında çelişki olduğu şüphesine düşüren mesele de budur.

Bu sebeple İmamiye kelimcileri imamın –mutlak anlamda- Allah tarafından korunmuş olması gerektiğini savunmuşlardır ki herhangi bir günahı emretmemiş olsun ve Müslümanları, günahı emrettiği takdirde kendisine itaat edip Allah’a karşı gelme durumunda bırakmasın veya onları, Allah’ın kendisine itaat edilmesini emrettiği İmama karşı gelmekle aslında Allah’a karşı gelme gibi bir çelişkiye düşürmesin.

Şeyh Tusi, imamın masum olmasının gerekliliği için deliller getirirken şöyle der; “Onun kendisine uyulacak bir kimse olduğu kesinlik kazanmıştır. Zaten bu yüzden imam denmiyor mu? İmam kendisine uyulan kimsedir. Bu sebeple, kendisine uyulduğu için namaz kıldırana imam-us salât (namaz imamı) denmiştir... Aynı şekilde, Müslümanlar, gerçekleşme şekli konusunda farklı görüşler ileri sürmüş olsalar bile, İmamın Şeriatın bütünü hususunda uyulması gereken kişi olduğu hususunda söz birliği etmişlerdir. Öyleyse Şeriatın tamamında ona uyulacaksa bu durumda onun masum olması da gerekir. Zira eğer masum olmayacak olursa, bazı kimselerin öldürülmesi, bir takım malların alınması ve benzeri konularda bizlerin yapmamızı istediği işlerin iyi mi kötü mü olduğundan emin olamayız. Hâlbuki kendisine uymak suretiyle ona tabi olmak bizim için bir zorunluluktur. Allah kötü olan bir şeye uymamızı istemez. O halde Allah’ın uyulmasını emrettiği kimsenin kötülük yapmadığından da emin olunabilir. Hal bu olunca böyle bir kimse ancak “masum” olabilir.” Şeyh Tusi, sınırlı itaat kavramını da reddetmektedir. O, «imama uymak, ancak bizim “iyi” olduğunu bildiğimiz konular için geçerlidir, “kötü” olduğunu bildiğimiz veya “kuşku” duyduğumuz durumlarda ise, ona uymak zorunluluğu yoktur» görüşünü neden reddediyorsunuz? sorusuna şöyle cevap veriyor; “böyle bir görüş, uymanın anlamını tümünden yok eder ve aslından saptırır... Yine İmam’ın kendisinin bu açıdan görüşüne uymuş olması gibi bir durumu gerektirir. Böyle bir sonuca yol açacak bir anlayışın tutarsızlığı ise açıktır”[13]

Aynı konuda Şeyh Mufid ise şöyle der; “İmamın masum olması gerektiğinin delili şudur: Eğer onun günah işlemesi caiz olsaydı, bu durumda ona karşı gelmek gerekirdi bu ise onun gönüllerdeki konumunu sarsacağı gibi onu uyulmaz hale getirirdi. Hâlbuki onun tayin edilmiş olmasının amacı, ona uyulmasını sağlamaktır. Böyle bir tutum ise, amaca aykırı düşer. Eğer ona karşı gelmek gerekmez denecek olursa, o zaman da, kötülüğü yasaklama görevi çiğnenmiş olur ki, bu da geçersizdir. Çünkü imam, Şeriatın koruyucusudur. Eğer masum olmazsa onun dinde herhangi bir şeyi ekleyip yahut çıkartmasından emin olamayız”[14]

İmamiye mezhebine göre, imamların Peygamberler gibi doğumlarından ölümlerine kadar, bilerek veya bilmeyerek herhangi bir günah ve kötülük işlemekten masum olmaları zorunluluk

olarak kabul edilmiştir. Zira onlar Şeriatın koruyucusu ve onun uygulayıcılarıdır. Bu konuda onların konumları, kendilerine Kitap, Mushaf veya Şeriat verilen Ulûl Azim Peygamberlerin (İsa (a.s), Musa (a.s), İbrahim (a.s), Muhammed (s.a.a) vb...) konumları gibidir ve bu imtiyazlara sahip olmayan diğer Peygamberlerden daha üstündürler. Çünkü imama gereksinim duyulmasının ana sebepleri mazlumun hakkını zalimden almak, bozgunculuğu ortadan kaldırmak ve ayrılık unsurlarını kökünden söküp atmaktır. İmam bir lütuftur, azgın kimseleri saldırganlıktan alıkoyar, insanları, Allah'ın emirlerine bağlılığa, yasaklarından kaçınmaya yöneltir. Ceza ve miras hukukunu uygular. Dinin sınırlarını çiğneyenlere engel olur, ta'zir ve had cezalarını uygular. Eğer imamın günah işlemesi caiz olur ve böyle bir şeyi gerçekten işleyecek olursa, bunca yararlı iş de kendiliğinden ortadan kalkmış olur. Yeni bir imama ihtiyaç duyulur. Bu ise teselsüle (delili ihtiraya)[15] götürür.[16]

İmamiye düşüncesi, Müslümanların uymasını zorunlu gördüğü imamda, bulunmasını şart koştuğu Masumiyet, Kur'an müfessiri olma gibi sıfatların yanı sıra imamda başka sıfatların bulunmasının da zorunlu olduğunu kabul etmiştir. Bu şartlardan biri de İmam'ın Müslümanların en üstünü olması gerektiğidir. Kendisinden daha üstün biri bulunan kişinin imameti caiz olamaz. Bununla beraber imamın insanların en cesaretlisi, en cömerdi olması gerekir. Şeyh Tusi bu konuda şöyle der: "İmamın kendi yönetimi altında bulunan herkesten daha üstün olması (fadıl mefdül olması) lazımdır diyor. Yani Allah katında onun sevaplarının diğer insanlarınkinden daha fazla olması gerektiği gibi, imam olduğu her konuda zahiren de onlardan üstün olması zorunludur"[17] İmamın masumluk, ilim, cesaret ve cömertlikte fadıl mefdül olması zorunlu olup, masum olmayanın veya cahilin ya da mefdülün imameti caiz olmayınca, Allah'ın yol göstermesi dışında onu tanımanın herhangi bir yolu kalmamaktadır. İmamet düşüncesi, imamın seçilmesinin yolu olarak şurayı dışlamış ve onun yerine nassı, vasiyeti veya Allah tarafından seçilen imamı diğer insanlardan ayıracak olan gaybi ilimlere vakıf olmayı dillendirmiştir. Bu düşünceye paralel olarak ta imamda bulunması gereken bir diğer önemli vasıf ilm-i ledünnidir denmiştir. Zira bu ilme vakıf olan, âlemdeki gizlilikleri münkeşif bir halde görebileceği gibi, esrar-ı İlâhiyyeden de haberdar olur. Böylelikle Peygamberlerin vahiy olayında olduğu gibi imam da Allah ile sürekli irtibatla bulunmuş olur.

İmamiye, imametın bildirilmesinde ise Kuran'ın ayrılmaz parçası olarak gördükleri hadise dayanarak[18] başta Gadir-i Hum olayı olmak üzere Hz. Ali'nin diğer faziletlerinde siyasi ve ilahi bir mananın kastedildiğine ilişkin güçlü veriler bulunduğunu ve bunların hem imamet hem de halifelik için nass anlamı taşıdığını öne sürmüşlerdir.[19]

İmamiye'nin ilk kelimacıları, Ehlibeyt'in imametini destekleyen rivayetlerin ve nassların azlığı veya elastik oluşları nedeniyle imamet nazariyesini kuvvetlendirmek için birinci derecede akla

dayanmışlardır. Şeyh Müfid der ki: “Eğer birisi, İmamiye’nin rivayet ettiği nasslar uydurmaz, eğer değilse onların sağlıklı olduklarını gösteren delilleri getirsinler diyecek olursa ona denilir ki:

İmamların imametini gösteren rivayetlerin tevatür derecesine ulaşmamış olması, bu görüşe zarar getirmez. Zira bunlar, imametin zorunluluğu ve imamların sıfatları konusunda zikrettiğimiz ve açıkladığımız akli delillerle desteklenmektedir. Eğer bu akli deliller geçersiz kılınırsa, imamlara ilişkin nassların bize ulaşmasını zorunlu kılan akli deliller de geçersiz kılınmış olur”[20]

İmamiye Hz. Ali’nin imametine ilişkin bir takım nasslar öne sürmüşse bile, diğer imamlar hakkında nass olmadığını itiraf etmektedir. Onun için bir takım normal vasiyetlerden destek almaya, onları nassın yerine delil olarak kullanmaktadır. Hatta kimi zamanlar normal vasiyete bile muhtaç kalmakta böyle durumlarda ise, mucize kriterini öne sürmekte ve bu mucizelerin[21] nassların yerini tuttuğunu savunmaktadır. Allame Hilli bu konuda şöyle der:

“İmam iki şekilde tayin edilir: Allah’tan, Peygamberden veya nassla imameti tespit edilmiş imamdaki gelen bir nassla –veraset yoluyla- veyahut elinde mucizeler zuhur etmesi suretiyle...”[22]

SONUÇ...

Şia’daki İmamet anlayışı tarihsel süreç içerisinde evlasyon niteliğinde değişikliklere uğrayarak günümüzdeki halini almıştır. Mesela daha önce, ismet ve nass temeline dayanan ilahi imamet doktrini Hicri birinci asırda Şia çevrelerince ve bizzat Ehl-i Beyt içinde bile yaygın ve bugünkü şekli ile olan bir inanış değildi. Bu doktrin ancak Hicri ikinci asrın ilk yarısında Küfe’de yeraltında baş göstermiş kıpırdanmalarla başlamıştır. Bu sırada söz konusu görüşü ortaya atan kalamcılar

bile bunu, takiyye ve gizlilik maskesi ile örtmeye çalışmış, tarihsel dönem içerisinde siyasal çalkantılara paralel olarak konu edinmiştir. Örneğin bu nazariyenin ilk kurucularından sayılan ve

Mü’minut-Tak lakabıyla bilinen kalamcı Ebu Cafer el-Ahval, bu inanışın bir sır olduğunu Zeyd

bin Ali dâhil, kimse tarafından bilinmediğini itiraf etmiştir.[23] Bu inanışı günümüz haliyle teorize edenler Şii ulemanın Erkan-ı Erbaa adını verdiği kimseler (Kuleyni, Tusi, Mufid, Saduk)

hariç, Fadl bin Şazan bin Halil el-Ezdi en-Nişaburi, Ravendi, Allame Hilli, Subeyt bin

Muhammet, Ebu sehl İsmail bin Ali, Ebu Cafer Abdurrahman bin Kubbe ve Şerif Murteza gibi şahsiyetlerdir. Günümüz Şii uleması, İmametin Nübüvvetten üstün oluşunu, Peygamberlerin

terki evla[24] meselesini ve imamların gaybi bilgilere haiz olduklarını dogmalara

dönüştürmeyecek kadar açılım sağlayabilse, Sünni ve Şia dünyası arasındaki mesafeyi bir kıl payına indirebilecek kadar son derece önemli sonuçlara ulaşabilir. Sünni ulema ise olayı gizem

boyutundan ziyade realist bir bakış açısıyla değerlendirebilecek kadar cesur adımlar atabilirse imamet ile hilafet arasındaki şeffaf birlikteliğin iki mezhebe de yansıtacağını müşahade

[1] –“Bir zaman Rabbi İbrahim’i bir takım kelimelerle sınamış, o da onları tamamlayınca, ben seni insanlara önder yapacağım demişti, soyumdan da önderler yap ya Rabbi! dedi. Rabbi:

Zalimlere ahdim ermez (onlar için söz vermem!) buyurdu. –Bakara 124

[2] Ali Babeveyh Saduk, el-İmame ve’t tebsire minel hayra, s.165

[3] Ali Babeveyh, el-İmame ve’t tebsire minel hayra, s, 165

[4] Nisa, 58

[5] Ali Babeveyh, el-İmame ve’t tebsire minel hayra, s, 166.

[6] Ahzap, 6

[7] Mufid, er-Resa’ilul aşr, muhtaserrun minel kelam alaz-zeydiye, s, 157.

[8] Kuleyni, el-Kâfi, s. 286, Mufid, el-İrşad, s. 289, Saduk, İkmalüd-din, s. 414, Tusi, el-Ğaybe, s. 118.

[9] eş- Şafi, s. 114–115

[10] Ahzap, 33.

[11] Yasin, 82

[12] Nisa, 59

[13] Tusi, Telhisu-Şafi, s. 192

[14] Mufid, en-Nüketül itikadiye, s. 48

[15] Delili İhtira ve Teselsül: Allah’ın yeniden icat etmek suretiyle yarattığı şeylerden meydana gelen, kendi zatına mahsus delili demektir. Teselsül ise sözlük anlamı itibari ile sonsuza kadar uzayıp gitme anlamındadır. Mesela Allah-u Teala hususi eserlerine menşe ve kendisine lâyük kemâlâtına me haz olmak üzere her ferde ve her cinse özel ve müstakil bir vücut vermiştir. Sonsuza dek uzanıp giden, hiçbir varlık yoktur. Çünkü bütün varlıklar imkândan vücub dairesine çıkamamışlardır. Âlemde görünen sürekli değişim ile bir kısım eşyanın hudus ile -yani, yeni vücuda gelmesi- bir kısmının ise zaruret-i akliye ile sabit olduğu mutlaktır. Öyleyse, hiçbir şey sonsuza dek gidemez. Aynı şekilde insan dışındaki diğer canlılarda da ispat edildiği gibi, cinslerin sayısı iki yüz binden fazladır. Öyleyse her cins için ilk olarak birer “evvel baba” lâzımdır ki bu evvel babaların vücub dairesinde değil de mümkünattan oldukları hesabiyle vasıtasız, kudret-i İlâhiyyeden vücuda gelmeleri zaruridir. Çünkü her cinsin teselsülü, yani, sonsuz uzanıp gitmesi batıldır. Darwin teorisinde olduğu gibi bazı cinslerin başka cinslerden meydana gelmeleri iddiası da bir tevehhümden ibarettir ve kesinlikle batıldır. Çünkü iki cinsten doğan cins, en fazla ya akimdir veya nesil olarak kesintiye uğramıştır. Tenasül ile bir silsilenin başı

olamaz. İnsanların ve diğer canlıların teşkil ettikleri silsilelerin kaynağı en başta bir babada kesildiği gibi, en nihayetinde de son bir oğulda kesilip biter.

[16] Hilli, Allame, Nehc-ül hak ve keşf-ül sıdk, s.164. Minhacül keramat, fı isbatul İmamiye, s, 51. Muhammet Sadık es-Sadr, eş-Şia'tül İmamiye, s. 126

[17] Tusi, Telhis'uş-Şafi, s. 199-211

[18] "Resül sizinle heva ve hevesiyle konuşmaz, onun sözleri ancak vahiydendir" ayetinden çıkarılan istidlale dayanarak Kuran'la çelişmediği sürece Hadis'inde Kur'an'ın bir parçası olduğunu kabul eder ve bunu fıkhnın dört rüknünden (Kuran, Hadis, İcma ve Akıl) birisi görürler.

[19] Gadir-i Hum Olayı: Veda Haccından dönen Peygamberin Mekke ve Medine arasında bulunan Gadir adındaki bir vahada Maide süresindeki "sana Rabbinden indirilmiş olan emri bildir" ayeti (67) nazil olunca Hz. Ali'yi "ben kimin Mevlası isem Ali'de onun Mevlasıdır" şeklinde beraberindekilere bildirmesi olayına denir. Şia bu hadisteki Mevla kelimesinden İmamet ve Halifeliğin bir nas olarak bildirildiğini iddia ediyor.

[20] Mufid, er-Resail'ul aşr, s. 169, es-Sekalan, iddetu resail, s. 180

[21] Burada mucizeden kasıt keramettir. Çünkü mucize sadece Peygamberlere has bir özelliktir. Keramet ise Evliya ve İmamlara aittir. Bu konuda İmam Sadık Usûl-i Kafi'de şöyle buyuruyor: "Biz ne Peygamberler gibi mucize getirebilir ne de ceddin Peygamber gibi dörtten fazla evlenebiliriz..."

[22] Hilli, Allame, Nehcu'l hakk, s. 172

[23] Kuleyni, Usul-i Kafi, s. 174. Tabersi, el-İhticac, c.2 s.141

[24] Terk-i Evla: Sözlükte "daha iyiyi terk etmek" anlamına gelir. Kelam literatüründe ise peygamberlerin hata yaparak günah işlemiş olarak algılanan amellerinin aslında günah değil "yapabilecekleri daha iyi bir amel dururken iyiyi tercih etmelerine" denir. Bu bağlamda mesela; Yunus peygamberin kavmini terk etmesi Allah'ın emrine isyan değil bilakis kavmi arasında kalıp tebliğe devam etmesi dururken terk etmeyi yeğlemiş olması terk-i evla'dır. Aynı şekilde Hz. Âdem'in yasak meyveden yemesi de terk-i evladır. Şiiler, peygamberlerin masum olduklarına ...dolaysıyla terk-i evla ettiklerinde günahkâr olmayacaklarına inanırlar